

АБДУЛҲАЙ
АБДУРАҲМОНОВ

САОДАТГА
ЭЛТУВЧИ
БИЛИМ

І- КИТОБ
1- ҚИСМ

АБДУЛҲАЙ АБДУРАҲМОНОВ

САОДАТГА ЭЛТУВЧИ БИЛИМ

*(Дин, фалсафа, ҳаёт,
маънавият ва маърифат сабоқлари)*

Тўлдирилган бешинчи наشري

Тошкент
«Мовароуннахр»
2005

А — 15

86.38

Абдурахмонов Абдулхай

Саодатга элтувчи билим (дин, фалсафа, ҳаёт, маънавият ва маърифат сабоқлари).

Икки китобдан иборат қомусий, дидактик асар. Тўлдирилган 5-нашри.

Сўз боши: Х.Шайхов; муҳаррир: Н.Комилов; адабий муҳаррир: Б.Эшпўлатов.

Тошкент, «Мовароуннаҳр», 2005, 720 бет.

ААÉ86.38+87+71.04(50)+70.

ҲУРМАТЛИ КИТОБХОН !

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 10 йиллигига бағишланган, 2001 йил июл ойида дунё юзини кўрган Абдулхай Абдурахмоновнинг «Саодатга элтувчи билим» китобининг 1-нашри ва 2002, 2003, 2004 йилларда чоп этилган 2, 3 ва 4-нашрлари аллақачон ўз ўқувчиларини топиб кетди. Китобга талаб тобора ортиб бораётганлигини ҳисобга олиб, ушбу китоб яна қайта нашр этилди.

Китобнинг кейинги нашрларига бирмунча қизиқарли, қўшимча маълумотлар қўшилди, айрим муҳим, долзарб саналган масалаларга батафсилроқ тўхталиб ўтилди. Жумладан мазкур бешинчи нашр ҳам кенг китобхонлар оммасининг айрим фикр, мулоҳазалари ва таклифларини ҳисобга олинган ҳолда янги қўшимча мавзу ва маълумотлар билан янада бойитилди.

Ҳамма — диний, дунёвий илм соҳиблари ва кенг омма учун бирдек қадрли бўлган, ҳаёт, дин, фалсафа, маънавият, маърифат ҳақида дастлабки тасаввур ва тушунчалар берувчи, ўзига хос адабий жанрда ёзилган, барча илмлар пойдевори бўлган, ушбу кенг қамровли қомусий, фалсафий, дидактик асар муаллифи — Ватанимиз равнақи, истиқболи ривожига ҳисса қўшувчи, халқнинг бахт-саодати ҳақида қайғурувчи, журналистлар «амалиётчи олим» дея таърифлаган фидойи инсон — Абдулхай Абдурахмоновнинг бу китоби ҳар бир хонадонда ўзининг муносиб ўрнини эгаллайди, деб умид қиламиз.

Таҳририят

№ 335 — 2005

Алишер Навоий номидаги

Ўзбекистон Республикасининг

Давлат кутубхонаси

© А. Абдурахмонов, 2005.

Ўзбекистон Республикаси мустақиллигига бағишлайман

Ҳозирги олим ва уламолар, кишилиқ жамиятининг маънавий асоси бўлмиш дунёвий ва диний билимлар бир-биридан алоҳида, мустақил ҳолда, чин ҳақиқатни очиб бера олмаслигини, эндиликда улар биргалиқда, ҳамкорликда бу билимларни бир-бирига боғлаб, уйғунлаштириб ўрганиш заруриятини ҳис қилмоқдалар.

«Икки ҳақиқат» (диний ва фалсафий) назариясига кўра, фан очган, кашф этган янгиликлар, зоҳирий билимлар — илмий ҳақиқатга, пайғамбарлар воситасида **Аллоҳ** юборган ваҳй орқали билдирилган ботиний билимлар — диний ҳақиқатга олиб боради.

Комил инсон ана шу икки ҳақиқатни ўзлаштириши орқали чин ҳақиқатни эгаллайди.

Яъни фалсафа атрофдаги оламни ақл-идрок билан билиш орқали ҳақиқатни очиб берса, илоҳиёт эса ваҳйга асосланган билиш орқали чин ҳақиқатни очиб беради.

Бу диний ва фалсафий билимлар бамисоли қушнинг икки қанотидирки, қуш шу икки қанотисиз уча олмаганидек, инсон ҳам бу икки илмни бир-бирига уйғунлаштириб ўрганмай туриб, ҳаёт моҳиятини тўлиқ англаб ета олмайди ва олий камолотга эришолмайди.

Сўфийлар таърифи бўйича, зоҳирий илм билан ботиний илм гўё бадан билан рух кабидир, бир-бирини тақозо этади, тўлдиради.

Улар зоҳирга асосланмаган ботин — ботилдир, ботинга асосланмаган зоҳир ҳам ботилдир деб, ниҳоятда ҳақ гапни айтганлар.

Шунинг учун ҳам ҳозир замона талаби даражасига кўтарилган бу билимларни қўшиб ўрганиш, яъни ҳозиргача бир-бирларини тан олишни истамай келаётган илоҳиётчилар ва файласуфлар эндиликда бирга, ҳамкорликда ишлашлари зарур бўлган пайт етиб келди.

Ушбу китоб ана шу икки билимни умумлаштириш йўлида қўйилган дастлабки қадамдир.

Инсон бу дунёга бир марта келади ва у табиатан бахт-саодатга интилиб яшайди. Китоб шу мақсадни рўёбга чиқармоқчи бўлган инсон ҳаётда қандай яшаши кераклиги хусусидаги қонун-қоидалар ҳақида ҳам баҳс юритади. Китобнинг **«Саодатга элтувчи билим»** деб номланиши ҳам шундан.

Китобхонларнинг аксарияти ҳар бир комилликка интилувчи шахс ким бўлишидан, қайси илмни эгаллашга киришишларидан қатъи назар, ишни барча билимлар пойдевори бўлмиш мазкур китобни ўрганиб чиқишдан бошласа, мақсадга мувофиқ бўлур эди, деб ҳисобламоқдалар.

Мен учун энг қувонарлиси шу бўлдики, эндиликда айрим китобхонлар мазкур китоб шарофатидан Қуръони каримни қўлга олиб синчиклаб ўқишга киришиб кетдилар.

Ушбу китоб дунёвий, диний билимларни ўрганаётганлар — олий ва ўрта махсус ўқув юртлари, лицей, академик лицей, коллеж, умумтаълим мактаблари ўқувчилари ва муаллимлари ҳамда диний таълим олаётган барча илми толиблар ва мударрисларга «Маънавият асослари», «Ахлоқшунослик», «Диншунослик», «Маданиятшунослик», «Ҳуқуқшунослик», «Фалсафа», «Педагогика», «Социология», «Ўзбекистон тарихи» ва бошқа ижтимоий, гуманитар фанларни ўрганувчилар учун Республика Олий таълим вазирлиги томонидан ўқув қўлланмаси сифатида тавсия этилган.

Шунингдек, бу қомусий дидактик асар жамиятимизнинг барча қатламлари, ёшлар ва катталар — кенг китобхонлар оммасига ўзларининг ижтимоий, маданий, руҳий ва маънавий дунёқарашларини янада кенгайтиришлари учун дастлабки манба бўлиб хизмат қилади.

© А. Абдураҳмонов, 2005.

Маърифат — комиллик калити

Инсоният тўплаган билим — бебаҳо хазина. Динлар, таълимотлар, фалсафий мактаблар тарихи, уларнинг маърифий маъзи, моҳиятини билиш бугунги авлод учун жуда зарур. Чунки «куч — билим ва маърифатда» (Ислом Каримов). Бу эса ҳар бир авлод маънавиятимиз тарихини чуқур билиши заруриятини келтириб чиқаради. Шунини айтиш керакки, истиқлол бу борада бизга кенг имкониятлар очиб берди. Истиқлол йиллари ота-боболаримиз дини — Исломга муносабат тубдан ўзгарди. Диний кадриятларимиз тикланди, **«Қуръони карим»** илк марта тилимизга таржима қилинди, тафсир этилди. Имом Бухорий, Имом Термизийларнинг ҳадис китоблари ўз тилимизда нашр бўлди, яна қанчадан қанча қимматли илмий, адабий манбалар халққа етказилди.

Абдулҳай Абдурахмоновнинг «Саодатга элтувчи билим» китобини бу соҳада ўзига хос ютуқ деса бўлади. Чунки мазкур китобда динлар тарихи, Ислом билан бирга, турли фалсафий оқимлар, тарихий воқеалар, маънавият ва маърифат масалалари ёритилган, атоқли шахслар, пайғамбарлар, сўфий шайхлар ва уларнинг фаолияти, тариқатлар ҳақида қизиқарли маълумотлар келтирилган. Муаллиф турли манбаларга таяниб, олам жаҳон маълумотларни йиққан ва уларни муайян тартиб билан содда, раван тилда баён этган.

Жумладан, динлар тарихи, пайғамбарлар фаолияти, сийрати, «Авесто», «Таврот», «Забур», «Инжил» ва **«Қуръони карим»**га мурожаат асосида муқояса қилинган. Исломнинг пайдо бўлиши тарихи, Ўрта Осиёга ёйилиши, Мовароуннаҳр уламоларининг диний илмлар, фалсафа ва тасаввуфни ўрганишда кўрсатган хизматлари асосли қилиб ёритиб берилган.

Китоб асосан машҳур исломшунос олимлар, ўзбек адабиёти ҳамда жаҳон халқлари тарихига оид китоблар асосида ёзилган ва ана шу манбаларга тегишли муносабат ҳам билдирилган. Ижодий фикрлашга ҳаракат, қиёсий таҳлил, бу китобнинг ютуқларидандир.

Асар жуда кенг қамровли. Ҳамма динларга муносабат, Ислом дини, **Қуръони мажид**, саҳобалар, тобеинлар, авлиёуллоҳ сўфийлар ҳақида қизиқарли маълумотлар берилган.

Машҳур тарихий шахслар, турли илмий, диний истилоҳлар тўғрисидаги маълумотлар ҳам диққатга сазовордир.

Китобда комусий услуб қўлланилган. Уни ўқиган ўқувчи ўзи учун жуда кўп қизиқарли маълумотлар олиши мумкин.

Китоб омманинг барча қатламларига мўлжалланган. Тарихий, диний, фалсафий билим олувчи талабалар учун эса ўқув қўлланма бўлиб хизмат қилади.

*Нажмиддин КОМИЛОВ,
филология фанлари доктори, профессор*

Барчага зарур китоб

(Сўзбоши ўрнида)

Азим ва азиз пойтахтимизнинг «Кўкча» даҳасида Абдулхай Абдурахмонов деган дилбар ва ажойиб бир донишманд инсон яшайди. Асли касби иқтисодчи бўлмиш бу юртдошимиз — амалиётчи олим, турли вазирлик ва давлат идораларида узоқ йиллар виждонан меҳнат қилиб келган. Айни шу даврларда кўпдан-кўп хорижий мамлакатларда доимий хизмат сафарларида бўлиб, жаҳон кезган бу ватандошимиз ҳамма вақт дунёвий ва диний билимлар — тарих, фалсафа, мантиқ фанлари ҳамда илоҳиёт илмига қизиққан. Бир талай илмий, тарихий, бадий ва диний китобларни мустақил мутолаа қилган.

Қўлингиздаги «Саодатга элтувчи билим» деб номланган китоб Абдулхай аканинг кенг қамровли қизиқишлари ва улкан ҳаётий тажрибалари маҳсулидир.

Маълумки, яхши ниятли баркамол, иймонли одамлар ҳамма даврларда эзгулик, гўзаллик, покликка интилиб яшаганлар. Улар ҳозир ҳам шуурий ва ғайришуурий равишда узоқ умр кўриш, роҳат-фароғатда, бахтли ва беармон яшаш ҳамда одамларга фақат яхшилик қилиш йўлида ҳалол тер тўкиб келишади.

Башарият ўзининг ана шу эзгу мақсадларини рўёбга чиқариши учун, саодатга элтувчи, барча билимлар пойдевори бўлган кўхна диний таълимотлар, фалсафа ва маърифат илдиларини, уларда тажассум этилган ҳаёт деб аталмиш буюк неъматнинг зоҳирий ва ботиний қонуниятлари негизларини чуқур ўрганиб, ҳар томонлама ўзлаштириши зарурки, Абдулхай Абдурахмоновнинг ушбу асари айни шу масалалар ҳақида кенг кўламда баҳс юритади.

Ҳеч бир инсон онадан туғма «ёмон» бўлиб туғилмайди, туғилгандан кейин ҳам «ёмон» бўлишни ният ҳам қилмайди. Ҳар қандай ёмонлик, гуноҳ ишлар аввало билимсизлик, маърифатсизликдан келиб чиқади.

Қуръони каримда яхшилик ва эзгу амаллар **Аллоҳ**дандир, ёмонлик, ёвузлик шайтондандир, дейилган бўлиб, уларнинг қайси бирини танлаш инсоннинг ўз инон-ихтиёрига берилган. Бу синов дунёсида ҳар бир одам амалга оширган яхши-ёмон аъмоллари учун боқий дунёда жавоб бериши муқаррарлиги ҳам жами илоҳий китобларда қайта-қайта таъкидлаб ўтилган. Сабабсиз оқибат, оқибатсиз сабаб бўлмаганидек, бу ёруғ оламда ҳеч нарса изсиз йўқ бўлиб кетмайди. Айниқса, илмли, фозил одамлар ҳаётда ўзларидан яхши ном қолдиришади.

«Олам ҳақида, динлар, шу жумладан, Ислом дини, фалсафа, ахлоқ-одоб ҳақида адабиётлар жуда кўп. Шунга қарамай, улар ҳақида ўқиганларим, таассуротларим ҳамда кўрган-кечирганларим — ҳақиқатлар қаймоғини мухтасар жамулжам қилдим, бойитдим. Буларни ҳар бир яхши-ёмон одамларга муносиб кўрдим ва билиб қўйишларини зарур деб топдим. Шояд буларни ўрганган муҳтарам ўқувчи — ватандошларим кўпдан-кўп китобларни титкилаб ўқиб чиқиб ва улар ҳақида бошқалардан сўраб-суриштириб юриш машаққатидан ҳалос бўлсалар», деб ёзади Абдулхай Абдурахмонов ўз китобида.

Шу маънода ҳурматли муаллифимиз ушбу китобда одамларни ҳақ йўлдан тоймасликка, ҳаётда эзгу излар қолдириб, иймон-эътиқод ва ҳидоят йўлида улуғ мақсадлар билан яшашга даъват этаётганлигини кўрамиз.

Қомусий руҳда ёзилган мазкур асар ниҳоятда серқамров бўлиб, ҳаммага тушунарли, содда ва оммабоп тилда ёзилганлиги билан ҳам эътиборга молик.

Китоб беш қисмдан иборат. **Биринчи қисм**да **Парвардигор**нинг оламларни яратиши,

Одам Ато ва Момо Ҳавво, уларнинг фарзандлари, Иблис алайҳиллаъна ва пайғамбарлар ҳақидаги маълумотлар ўз ифодасини топган.

Иккинчи қисмда илоҳий, муқаддас китоблар ва динлар тўғрисида сўз кетади. **Учинчи қисм** Исломда сўфийлик, тасаввуф тариқатлари ҳақида бўлиб, Ислом дини заминидан юзага келган сўфийлик, тасаввуф тариқатлари, машхур мутасаввуф олимларнинг асосий таълимотлари ҳақида хабар беради.

Тўртинчи қисм фалсафа ҳақида бўлиб, бу кўхна фанни энди ўрганаётганлар учун дастлабки зарур маълумотларни беради. **Бешинчи қисм** эса маърифат ва маънавият масалаларига бағишланган.

Булардан ташқари, китобхон ҳаётида кези келганда асқотиб қоладиган бирмунча қизиқарли, муҳим маълумотлар ҳам берилган. Жумладан, давр, йил, мучал ҳисоблари, астрология, олис мозийда яшаб ўтган буюк ҳукмдорлар, айрим қадимий мамлакатлар ва цивилизациялар, халқлар, элатлар, хусусан, ўзбек халқининг майдонга чиқиши тарихи ҳамда шулар билан боғлиқ турли атамаларнинг изоҳлари ва бошқа зарурий маълумотлар келтирилганки, улар ҳам ўқувчида катта қизиқиш уйғотади. Машхур тарихий шахслар, турли илмий, диний истилоҳлар ҳақидаги маълумотлар ҳам диққатга сазовордир.

Асар жамиятимизнинг барча қатламларига, кенг китобхонлар оммасига мўлжалланган бўлиб, ундан умумтаълим мактаблари, лицей ва коллежларнинг муаллим ва ўқувчиларидан тортиб, ўрта ва олий ўқув юртлари талабалари ва ўқитувчилари, диний таълим олаётган барча илми толиблар ва мударрислар фойдаланишлари мумкин.

Президентимиз И. А. Каримов кўп йиғинларда таъкидлайдиган ва ҳозирги вақтда афоризмларга айланиб кетган қуйидаги ҳикматли сўзларга эътибор беринг-а: «*Жамият тараққиётининг асоси уни муқаррар ҳалокатдан қутқариб қоладиган ягона куч маърифатдир*»; «*Одамзод борки, авлод-аждоди, Ватанининг тарихини билишни истайди*»; «*Ўзликни англаш — тарихни билишдан бошланади*».

Абдулҳай Абдурахмоновнинг қўлингиздаги китоби ўқувчини айни шу маърифатга чорлаши, ўз авлод-аждоди, Ватани тарихини билиш ҳамда ўзлигини англашга даъват этиши билан ҳам улкан маънавий-маърифий аҳамият касб этади.

Китоб — руҳ озиғи дейдилар. Фикримча, қўлингиздаги бош кўтармай ўқиладиган ушбу мароқли китоб ҳам теран маънавий озуқа, ноёб фалсафий, маърифий, диний маълумотнома сифатида мустақил юртимизнинг ҳар бир хонадонидан муносиб ўрин олишга лойиқдир.

Ҳожиакбар ШАЙХОВ,

ёзувчи,

Ўзбекистонда хизмат кўрсатган маданият ходими

(Хурматли дўстимизни Аллоҳ таоло раҳмат қилсин)

М у қ а д д и м а

**Қололмас жаҳон ичра мангу киши,
Фақат қолғуси яхши ному иши.**

Шайх Саъдий Шерозий

Бисмиллаҳир Роҳманир Роҳийм !

Оламлар **Парвардигори Ҳақ субҳонаҳу ва таолога** ҳамду санолар ва унинг пайғамбари Расули акрам Муҳаммад Мустафо саллаллоҳу алайҳи вассалламга салавоту саломлар бўлсин!

Дастлаб шуни айтиб ўтиш керакки, ўтмишда ўтган машхур маърифатпарвар олимлар, мутафаккирлар ёқлаган рационализм, яъни билишда фақат ақлга таяниш ғоялари эндиликда инкирозга учради. Фан эса бир томонлама билим воситаси сифатида ўз ноқобиллигини шу даражада фош этиб қўйдики, ҳозирда қарийб барча олимлар ҳақиқатнинг мағзига етиш учун фанни дин билан бирга қўшиб ўрганиш зарурлигини эътироф этмоқдалар.

Дин ва фалсафа бир-бирига боғлиқ, бир-бирини тўлдирувчи билимдир. Дунёвий билимлар, яъни аниқ фанлар масалани зоҳирий — ташқи томонини тушунтирса, диний билимлар **Тангри таоло** томонидан пайғамбарларга нозил этилган ваҳй ва авлиёларга билдирилган ладуний (илоҳий) билим орқали масалани ботиний — ички томонини очиб беради. Бу икки — зоҳирий ва ботиний билимларни эгаллаган ва уларни бир-бирига боғлаб олгандагина, инсон чин ҳақиқатни англаб етади, бахтга, саодатга элтувчи йўлни билиб олади. Бир томонлама билим, хоҳ у диний билим бўлсин, хоҳ у дунёвий билим бўлсин, ҳақиқатни тўла ва аниқ очиб бера олмайди.

Тангри таоло туғилиш ва ўлимни муқаррар қилиб қўйган экан, дунёнинг ҳам ибтидо-си, ҳам интиҳоси, охират куни, қиёмат қойим бўлиши ҳам мантиқан олганда муқаррардир.

Ҳар бир кишининг, халқнинг, яхши ёмон қилмиши табиатга, дунё фаолиятига таъсир этмай қўймайди. Инсон абадий яшамайди, аммо у умрини узайтириш учун соғлом ҳаёт кечиришга уриниб, ўз ҳаётини чўзишга ҳаракат қилади. Шу каби инсон **Яратган**нинг амрига амал қилиб яшаса, гуноҳ, салбий ишлардан ўзини тийиб, ҳаётда, табиат кучоғида ўзининг хўжалик ва маънавий ҳаётида **Аллоҳ** буюрганидек оқилона ҳаёт кечирса, инсониятни муқаррар ҳалокатга дучор бўлиши балки кейинга сурилар...

Шу ўринда дин ёрдамга келиб, бунга нажот — яъни маънавий покланиш, рухий тозаланиш орқали етиш мумкин, дея инсонга йўл кўрсатади.

Ана шундай мулоҳазаларни назарга олган ҳолда замона талабига кўра, дастлабки билимлар пойдевори бўлган дин ва фалсафа илмларини, маънавият ва маърифат масалаларини бир-бирига боғлаган ҳолда мухтарам ўқувчилар эътиборига етказишни лозим топдик.

Ҳурматли китобхон, азиз суҳбатдош! Сиз ҳар турли ажойиб-ғаройиб китобларни ўқигансиз, анча-мунча ҳаётий тажрибангиз ҳам бор.

Биласизки, инсонлар туғилганларидан то вафот этгунларига қадар бахт-саодатга интилиб яшайдилар. Аммо бу ният қилинган бахт-саодат ҳаммага ҳам бирдек насиб этавермайди. Бахт ҳам, қўлга киритилмаган қолган барча нарсалар сингари, маълум маъно ва даражада курашиб қўлга киритилади. Кураш эса билимсиз ҳар доим ҳам муваффақият келтиравермайди.

Билим олишнинг дастлабки усулларидан бири китоб мутолаа қилишдир. Китоблар ҳаётни ва унинг кураш қонунларини ўргатади, билагон, суҳбатда топқир, ҳозиржавоб қилади, китоблардан ўринли иқтибослар олиш эса кишини аниқликка ўргатади.

Ўқиш айни маҳалда ўзгаларнинг фикрлари ёрдамида ўз шахсий фикрларини яратиш ҳам демакдир. Доно, кўтаринки руҳда ёзилган китоб баъзан инсон тақдирини ҳам ҳал этиши мумкин.

«Ёзилаётган асарлар шу қадар кўпайиб кетганки, яқин келажакда ҳамма нарса танлаб олинган фикрлару луғатларга бориб тақалиши муқаррар», деган эди ўз

вактида машхур француз ёзувчиси, маърифатчи-файласуф Франсуа Вольтер (1694—1778). Ана шундай маврид етишди чоғи, тақдир тақозоси — **Аллоҳ** хоҳиш-иродаси ва каминанинг саъй-ҳаракати туфайли қўлингиздаги ҳам талқиний, ҳам қомусий услубда ёзилган китоб дунёга келди.

Модомики, ҳаёт жуда қисқа, бўш вақт эса жуда оз экан, ҳаётимизни дуч келган саёз китобларни ўқишга исроф этмаслигимиз керак.

Ҳеч бир ҳодиса сабабсиз бўлмайди, калаванинг учини топа олган охирини ҳам топади. Эпчил, тиришқок, матонатли кишилар бошлаган ишларини муваффақиятли тугатиб, роҳатини кўрадилар, астойдил билим излаганлар уни топмай қўймайдилар.

Ҳаёт тажрибалари қандай бўлмасин, уларнинг ҳар биридан тўғри фойдаланиш, тўғри хулоса чиқариш, яъни фойдалиларини ривожлантириб, зарарли ва беҳудаларини такрорламаслик лозим.

Дунёда энг бебаҳо нарса вақтдир. Инсон табиати қизик, бирон-бир нарсасини йўқотиб қўйса қайғуради-ю, лекин энг қимматли, бебаҳо нарсаси — вақтини йўқотса, парвойига ҳам келмайди. Фалакнинг гардиши — тарих чархи мудом айланиб туради, табиатда ҳеч қандай куч йўқки, уни тўхтата олса.

Буюк шоир Умар Хайём айтганидек:

*Фалак қулоғимга гапирди секин:
Қазо ҳукмин мендан кўрасан, лекин —
Айланишим бўлса эди қўлимда,
Ўзимни тўхтатиб, олар эдим тин.*

Тарих чархининг айланиши — вақтнинг бизга туткич бермай қочиб кетаётганидир.

Ҳаётнинг энг муҳим ҳикматларидан бири эса унинг ҳар бир лаҳзасидан ақл-идрокка суяниб тўғри, унумли фойдалана билишдир. Умр дегани биргина тирикчилик ташвишлари ботқоғига шўнғиш билан ўтиб кетадиган нарса эмас.

Инсон умрининг жуда қисқалигини, бу дунё ўткинчи, вақтинчалик, бир нафаслик эканлигини, ҳаёт охирига нафасда бир томчи сув ютишга ҳам имкон бермаслигини, афсуски, камдан-кам одамларгина теран идрок этадилар. Йўқса, инсонга ато этилган умрни кўпчилик азоб-уқубат ва машаққат чекиб, бойлик, мол-дунё тўплашга ружу қилиб, вақтларини беҳуда ўтказмаган бўлур эдилар. Бу борада тағин Умар Хайёмга мурожаат қиламиз:

*Молу дунё ҳасрати қилмасин афғор,
Мангу яшар киши қани, қайда бор?
Бир неча нафасинг танда омонат,
Омонатга — омонат бўлмоқлик даркор.*

Икки нуқта орасидаги энг қисқа масофа тўғри чизикдан иборат бўлганлиги боисидан бирон-бир мақсадга яхшилик, тўғрилиқ ва тўғри йўл билан тез ва осон борилади.

Пайғамбаримиз илм ҳақида: **«Илм ўрганинглари: илм зулматда қуёш, ваҳшатда ҳамроҳ, ёлғизликда йўлдош, бегона юртда сирдош, оғир дамда раҳбар, душманга қарши қуролдир»**, деган эканлар.

Олам ҳақида, динлар ҳақида, шу жумладан, Ислом дини ҳақида, фалсафа, ахлоқ-одоб ҳақида адабиётлар жуда кўп. Шунга қарамай, улар ҳақида ўқиганларим, таассуротларим ҳамда кўрган-кечирганларим ва эшитганларимни — ҳақиқатлар қаймоғини мухтасар жамулжам қилдим, бойитдим. Буларни ҳар бир яхши-ёмон инсонларга муносиб кўрдим ва билиб қўйишларини зарур деб топдим. Алишер Навоий бобомиз айтганидек:

*Билимни асрабон нетгумдир, охир?!
Олиб туфроққаму кетгумдир, охир?!*

Шояд, буларни ўрганган муҳтарам ўқувчи — суҳбатдошлар кўпдан-кўп китобларни титкилаб ўқиб чиқиш ва улар ҳақида бошқалардан сўраб-суриштириб юриш машаққатидан халос бўлсалар!

Bu tanishuv parchasidir. Asarning to'liq versiyasi <https://kitobxon.com/oz/asar/3560> saytida.

Бу танишув парчасидир. Асарнинг тўлиқ версияси <https://kitobxon.com/uz/asar/3560> сайтида.

Это был ознакомительный отрывок. Полную версию можно найти на сайте <https://kitobxon.com/ru/asar/3560>